

zalige heilige herinnering moet ons zelf, moet ons persoonlijk als getuigen van het vernieuwde, verjongde, geheiligde leven doen optreden, om nu niet meer het rijk Gods te zoeken, maar het te bezitten, er in te wonen, er steeds in te zijn, en er niet minder heen te lokken al wat onder de bereiking van ons woord valt. De Apostelen en de getuigen op den Pinksterdag voor nu twintig eeuwen waren op weg naar het volzalig Koninkrijk, en het ontsloot zich voor hen, en met al hun geestelijke volgelingen zijn ze er in thuis gebracht. Dankbaar genieten ook wij van wat hen verrijkte, daar 't ook onze geestelijke schat is, doch voor ons, als nu in het Koninkrijk inziende en in het nieuw leven inlevende, is thans alle twijfel buitengeworpen, en ons innerlijk leven en zielsleven in den Heere.

Dr. A. K.

„Of al het volk des Heeren Profeten waren“.

Doch Mozes seide tot hen: Zijt gij voor mij lijdende? Of al het volk der Heeren profeten waren, dat de Heere zijn Geest over hen gave! Numeri XI: 29.

Mozes stond geestelijk op hooger standpunt, dan het volk, waarover God hem de zorge had toevertrouwd. Mozes was de uitverkorene Gods, die door zijn Zender met enig-rijke gaven gesterkt was. Hij stond niet gelijk met de overige kinderen zijns volks, maar verre er boven. Hij wist, dat hij door zijn God als geheel enig Profet tot de leiding van 's Heeren volk was geroepen. Dit was niet slechts zo, maar God had 't hem betuigd en verzekerd dat het zo bleef. Hij stond immers boven Aäron. En Mozes zelf was zich hiervan zoo stellig en klaar bewust, dat hij niet aarzeld het ten aanhooren van geheel het volk uit te spreken: „Och, of al het Volk profeten waren, dat de Heere zijn Geest over hen gave!“

Er heerscht alzoo bij Mozes geen twijfel of onzekerheid. Hij was innerlijk geheel doordrongen van de aangrijpende waarheid, dat hij geestelijk hooger stond dan geheel zijn omgeving. Voor een zeker deel ook Aäron, maar in voller zin was Mozes alleen de van God uitverkorene hervormer van zijn volk. Het besef van in geheel exceptionelen zin een Profet des Heeren te zijn, was hem diep in de ziel gewist. Hij was er zich klaar en helder bewust van, dat hem ten deele was gevallen, wat aan geheel het overige volk onthouden was. Hij ontving die innerlijke bewerking van den geest, die straks aan geheel een reeks profeten, doch slechts voor een beperkt aandeel was geschonken. Mozes beheerschte de geestelijke positie geheel. Die geestelijk-profetische aangrijping greep bij Mozes niet, gelijk bij de latere profeten, slechts deelsgewijs plaats, maar beheerschte zijn geest geheel en al en stempelde geheel de positie waarin hij eenzijdig tegenover zijn God en anderszins tegenover het volk verkeerde. Hem werd geopenbaard wat voor ieder ander geheim bleef. Hij doorzag in helder beeld wat de geestelijke toestand van het volk was, gelijk God het aanschouwde. Er was voor Mozes tusschen hem en het volk een groot verschil, geen beduidend onderscheid. Terwijl de gehele schare van de realiteit der dingen niet anders dan de gebroken gestalte en de verbleekte gedaante opving, stond voor Mozes de realiteit, gelijk God ze zag, in klare gestalte. Hij was Profet, hij gevoelde zich als Profet, en in den rijkdom van zijn inzicht, die hierdoor zijn deel werd, vond hij zich zoo verre boven de gewone kinderen van het volk verheven, dat hij een ogenblik den stillen wensch in zich voelde opkomen, of dat klare, heldere inzicht in den toestand, niet alleen zijn deel mocht zijn, maar als een gave Gods aan al de kinderen des volks mocht gegund zijn. „Och, of al 't volk des Heeren Profeten waren!“

Feitelijk stond 't derhalve voor Mozes vast, dat over heel 't volk van Israël een geestelijke nevel hing, die aller inzicht in de heilige toekomst verdonkerde; een nevel, die in 't eind der dagen bij de opstanding der gezaligden zou worden opgeklard, maar die voorhaals nog als straf op 't volk moest blijven drukken. En, als de eeuwige intrad, zou de jammerlijke band met het zondig verleden voor Gods uitverkorenen worden verbroken, maar zoolang het uit den val geboren heden nog voortduerde, kon en mocht dit geen ongerepte existentie zijn, maar moest de val er in naderen, en kon alleen door een geheel bijzondere genade Gods bij een enkel persoon en voor geringen tijd de bittere vloek, die na den val ontsproot, worden weggenomen.

Wat aan Mozes te beurt viel was dan ook geen uitzondering, die vanzelf voortspoot uit zijn persoon. In niets tocht komte enige reden uit, waarom Mozes een hooger persoon zou geweest zijn, dan zijn tijdgenooten en medebelijders. In zijn hoedanigheid als uit Adam gesproten mensch, deelde Mozes niets slechts ten deele, maar geheel in de bittere geroegen, die uit den vloek over ons menscheit geslacht waren gekomen. Als mensch stond alzo Mozes met alle nakroost van den gevallen Adam gelijk, en hetgeen hem door zijn God verleend werd, om een geheel eigene en afzonderlijke positie onder Israël, en met het oog op wat straks komen zou, mag men wel zeggen, in geheel ons menscheit geslacht in te nemen, kon niet anders zijn dan het uitvloeisel van een wonder, dat God in hem wrocht. Het volle, klare inzicht in den door God beschikten loop der dingen was iets, dat niet uit Mozes opkwam, maar op geheel wonderlijke wijze door God in hem geprent werd. Wat Mozes hierin ontving, was een geheel exceptioneel geestelijke gave, die niet uit hem zelf opkwam, maar door God in hem geprent werd, en die aan niemand door hem kon worden medegedeeld.

Dat Mozes zich door het bezit van deze geheel enige gave rijk en gelukkig gevoelde, behoeft wel geen nader betoog, en alleszins begrijpelijk is het, dat deze geheel enige gave die hem was toebedeeld, hem bijna verlegen maakte. Maar toch gevoelde hij zich niet als uit zichzelf boven al zijn tijdgenooten staande, maar als met hen één, en eeniglijk door Goddelijke beschikking in rangorde en roeping boven hen verheven. Dit nu kon begrijpelijkheid Mozes soms drukken. Het verhiem hem boven alle zijn tijdgenooten, en gaf hem een geheel enige, hogere levenspositie, maar juist

daarom kon het niet anders of Mozes moest zich door die geheel enige gunste van zijn God, als hij op zijn tijdgenooten nederzag, gedrukt gevoelen. De hooge positie die hij innam, was niet vrucht van een rijker studie of omvangrijker werkzaamheid, maar eeniglijk en uitsluitend van een geheel enige gunste, die hem van zijn God was toebedeeld, en toebedeeld niet hem ten goede, en om hem rijker en gelukkiger te maken, maar om als dienstknecht des Heeren de zaak van zijn volk te dienen, en dat volk een hogere positie te doen innemen. Het moest Mozes dan ook drukken, steeds klaarlijk in te zien, hoe hij de hem verleende bijzondere gaven voor de redding van zijn volk zou kunnen aanwenden. Het was hem niet om zichzelf te doen, als hij telkens weer indacht, hoe hij die zoo overrijke gaven ten nutte van zijn volk zou kunnen aanwenden. Het was Mozes niet om eigen verheffing, maar om de eere van zijn God en om de redding van zijn volk te doen, en juist daarom kon het hem dan ook zoo spannen, dat het volk weigerde voor de macht van zijn woord te zwichten, en verzuimde door afkeering van God in zijn ongeloof verharde. En dit nu juist deed de vraag bij Mozes opkomen, waarom wat God in hem persoonlijk werkte, niet ook in 't hart van zijn volk kon worden ingegrift. Waarom, zoo vroeg hij zich af, zijn mij alleen, en ten deele ook aan Aäron, zoo rijke gaven toebedeeld, en waarom schonk Jehova gelijke gaven des geloofs niet ook aan het volk zelf op uitgebreide schaal. „Och, of al 't volk profeten waren, dat Jehova zijn Geest over hen gave!“

Er zijn twee zijden aan dit machtig pleidooi. Tegenover den val in het Paradijs, die onder het volk van Israël zoo ontzettend naderkte, moest redding dagen. Die redding zou in den Christus zich aandienen, maar wat in Christus de verlossing zou aanbrengen, moest in het te redden volk door een dorst naar heil gewekt worden, en dit kon alleen opkomen in Gods uitverkorenen. Van een redding ten eeuwigen leven van allen die uit vrouwen geboren zijn, was geen sprake. Reeds de Zondvloed had 't zoo geheel anders getoond, en de stellige aanzegging van den Christus dat er velen geroepen waren, doch slechts weinigen uitverkoren, sloot van zelf elke gedachte van een alomvattende toebereiding ten eeuwigen leven geheel uit. En wat nog sterker spreekt, zij die dan ten eeuwigen leven geroepen en voorbestemd zijn, treden niet van kindsbeen af op als heiligen, maar vaak eerst als diepgelaven zondaren die eerst later door wonderde genade worden gered. David is en blijft hier altoos het beheerschende type. Dieper vallen dan hij kon men bijna niet, en een daarna desmettenimmer hooger verheven worden, was ondenkbaar. En toch moet Mozes bede, „Och, of al 't volk profeten waren“ ook de ons berispende roepstem worden. Het zijn niet eeniglijk de vroeg-vromen die ten leven ingaan, ook diepgelaven kunnen door den Heere ten eeuwigen leven verkoren zijn. De uitslag is Godes. Bij den gang door het leven moet echter onze bede en onze zielsbegeerte zich naar heel onze omgeving uitstrekken. Omdat iemand diep viel, mogen we hem niet van ons stooten. Bekeering blijft steeds mogelijk, en het is hierop dat ook onszijds voor heel onze omgeving moet worden aangedrongen, eerst door ons voorbeeld, dan door onze berispende roepstem en ten slotte door den ernst van ons gebed.

Dr. A. K.

Amsterdam, 14 Mei 1920.

Voorzover thans reeds in de besluiten van Kerkeraden en Classen de geesten openbaar worden, blijkt, dat wel degelijk de overtuiging leeft, dat een uitbreiding onzer belijdenisschriften met het oog op de ernstige vraagstukken, die in onzen tijd aan de orde zijn gekomen, noodzakelijk wordt geacht.

Er kan over die noodzakelijkheid zelf dan ook nauwelijks verschil van gevoelen bestaan. De Kerk als pilaar en vastigheid der waarheid Gods is geroepen de waarheid Gods te belijden en uit te spreken, niet alleen als getuigenis in de wereld, maar ook om het opkomend geslacht te onderwijzen.

Die roeping nu kan de Kerk niet vervullen door alleen te handhaven en over te nemen, wat de Christelijke Kerk in het algemeen en onze Gereformeerde Kerken in het bijzonder als hare belijdenissen hebben uitgesproken. De belijdenissen toch draagt altoos een antithetisch karakter. Ze ontstaan door worsteling en strijd met dwalingen en ketterijen. Elk dogma, Prof. Doumergue heeft het eens terecht gezegd, is een degen met een fijn geslepen punt. Het is een wapen van aanval en verdediging tegelijk. Het keert zijn spits altijd tegen den vijand, die de waarheid Gods wil belagen. Er is dan ook niet één stuk der belijdenissen, dat niet aan strijd met de dwaling haar oorsprong dankt.

Of wil men liever, de wijze, waarop de Heilige Geest de Kerk steeds dieper in alle waarheid leidt, is dat Hij daartoe de tegenstelling met de dwaling gebruikt. Reeds bij de eerste belijdenissen, die de Apostelen bij monde van Petrus aangaande Christus hebben afgelegd, is het aldus gegaan. Christus begint met aan zijne discipelen te vragen: Wie zeggen de menschen, dat ik de Zoon des menschen ben? En eerst wanneer zij daarop geantwoord hebben, stelt Hij nu de vraag aan hen persoonlijk: Maar gij, wie zegt gij, dat ik ben? en lokt daarna de belijdenissen van den Apostel Petrus uit, die daarom de Rotsman genaamd wordt, waarop Christus zijne gemeente zal bouwen. En zoolang de gemeente aan deze belijdenis vasthoudt, zullen de poorten der hel haar niet overweldigen. Zoo nu, als bij de eerste belijdenissen, is het steeds in de Kerk gegaan. Het is door de tegenstelling met 't wat de menschen zeggen, dat de Kerk tot de klare en duidelijke belijdenissen is gekomen van haar eigen geloof. Wat nog onbewust en als in windselen wegschoot, werd door den strijd met de ketterij tot bewust geloofsbezit der gemeente. Heel de belijdenis der Kerk is nooit anders geweest dan een handhaven van de waarheid Gods tegenover de aanvallen van Satan.

Maar daaruit volgt dan ook van zelf, dat de taak der Kerk om te belijden nooit

afgelopen is in deze aardsche bedeeeling. Satan toch geeft den strijd nooit op. Afgelagen op het een punt, richt hij zijn aanval terstond op een ander. En zoo zal het doorgaan, totdat Christus zal wederkomen, de macht van Satan voor goed breken zal en daarmede aan de dwaling een einde zal maken.

Nu heeft de Kerk de winste die elke strijd met de dwaling haar bracht, te boeken in haar belijdenissen. Dat is haar heilig bezit. En ze heeft dit erfdeel onverzwakt en onvervalscht te bewaren. Maar een Kerk, die daartoe zich beperkt, zou haar Goddelijke roeping niet verstaan. Ze heeft den strijd voor de waarheid Gods te voeren ook tegen de dwalingen van onze eeuw en dit geslacht. En ze moet dit zoo doen, dat ze niet alleen deze dwalingen veroordeelt, maar dat ze de waarheid Gods klaarder en duidelijker uitspreekt dan te voren. Doet ze dit niet, dan wordt ze aan haar roeping ontrouw en is zelf oorzaak, dat deze dwaling steeds meer in haar eigen kring veld wint.

Het droefste voorbeeld daarvan levert wel de historie der oude Christelijke Kerk. Toen de eerste groote aanval van Satan geschiedde op de Godheid van Christus, heeft de Kerk geen oogenblik gearzeld maar op haar oecumenische Synodes de leer van Arius veroordeeld en de Godheid van Christus gehandhaafd. Aan dien strijd is het dan ook te danken, dat deze belijdenis het gemeen goed van alle Christelijke Kerken is geworden en dat niet één Kerk, die nog den naam van Christelijke Kerk waard is, niet aan deze belijdenis vast houdt. Maar toen daarna de tweede groote dogmatische strijd ontstond in de Westersche Kerk over het soteriologische dogma, of wil men over de zaligmakende genade Gods en de werking des Heiligen Geestes, — de strijd tusschen Pelagius en Augustinus — heeft de Kerk daarover in haar belijdenissen geen uitspraak gedaan. Pelagius zelf is wel veroordeeld, maar een positieve uitzetting van dit leerstuk is door de Kerk in haar belijdenissen niet gegeven. De drie geloofssommen, die de oude Kerk ons heeft overgeleverd, de Apostolische Geloofsbelijdenis, het symbool van Nicea en de zogenaamde Geloofsbelijdenis van Athanasius, hoe rijk ook aan inhoud waar het de belijdenissen van de Drieëenheid en van Christus' persoon betreft, geven voor het soteriologische dogma zoo goed als niets. De kostelijke arbeid door Augustinus verricht om dit stuk der waarheid te verdedigen, uiteen te zetten en het vollicht van Gods Woord daarop te laten schijnen, heeft voor de Geloofsbelijdenis der Kerk geen vrucht gedragen. Geen oecumenisch concilie heeft de vrucht van dien strijd in een Geloofssymbool ondergebracht. En het droeve gevolg daarvan is geweest, dat de macht der dwaling op dit punt niet is overwonnen; dat het Pelagianisme, zij het dan ook in verkapt vorm, toch weer in de Kerk binnen sloop en eindelijk de overwinning heeft behaald. En de schuld daarvan ligt bij de Kerk zelf, die haar plicht om de waarheid Gods te belijden, toen niet heeft volbracht, maar zich tevreden heeft gesteld met alleen te behouden wat men reeds verworven had.

Deze ernstige les nu moge ook voor onze Kerken niet te loor gaan. De belijdenissen, die we bezitten, is kostelijk en aan deze belijdenissen zelf klemmen we ons met beide handen vast, wanneer men haar ons zou willen ontnemen. Er is niet een stuk van de waarheid Gods, dat in deze belijdenissen beleiden wordt, dat we zouden mogen prijsgeven. In dat opzicht blijven we getrouw aan den wensch door de buitenlandsche Godgeleerden op de Synode te Dordrecht uitgesproken, dat onze Kerken in Nederland deze belijdenissen ongeschonden zouden bewaren tot de wederkomst van Christus. Niet alsof deze belijdenissen wat den vorm betreft niet voor verbetering vatbaar zou zijn en alsof hetgeen daarin als waarheid beleiden wordt, niet nog klaarder en vollediger kan worden uitgedrukt. Onze Vaders zelf hebben in Dordt wel getoond, dat zij die opvatting van de Confessie niet hadden, toen zij den tekst der Confessie aan een zeer nauwkeurige revisie hebben onderworpen en op de punten, waarover de controvers met de Remonstranten liep, een nadere verklaring en toelichting hebben gegeven van wat onze Confessie bedoelde. Een onfeilbare belijdenis bezitten we niet; gelijk elk menschenwerk is ook zij onvolkomen en gebrekkig. Maar de waarheden, die in onze Confessie worden beleiden, zijn ook naar onze overtuiging zoo gegrond op Gods Woord, zoo de rijpe vrucht van de leiding des Heiligen Geestes, dat we daaraan onverzwakt willen vasthouden.

Maar even beslist als we dit uitspreken, dient ook te worden ingezien dat we met deze belijdenis er niet zijn. Evenmin als onze Gereformeerde Kerken in de 16 eeuw zich tevreden hebben gesteld met de drie geloofssommen, waarin heel de Christelijke Kerk haar geloof uitspreekt, over te nemen en te handhaven, kunnen de Kerken van onze dagen volstaan met de belijdenissen over te nemen, die nu drie eeuwen geleden is vastgesteld tegenover de dwalingen van dien tijd. Al wat onze Vaders beleiden hebben tegenover de Roomsche Kerk, tegenover de Anabaptisten, tegenover de Socinianen en tegenover de Remonstranten beaamen we van harte. Het is een stuk van onze geloofsbelijdenissen geworden, dat we niet kunnen noch willen missen. Maar we hebben er niet genoeg aan, waar we in onze dagen de strijd niet meer hebben te voeren met Anabaptisten, met Socinianen, met Remonstranten, maar met dwalingen, die eerst nu zijn opgekomen en die thans ons bedreigen. Zelfs de opmerking, dat deze nieuwe dwalingen toch in den grond niet anders zijn dan de oude dwalingen in een nieuw kleed en dat bij elke der dwalingen wel is aan te wijzen, waar onze Belijdenis ze

veroordeelt, houdt geen steek. Het Remonstrantisme was evenmin een geheel nieuwe leer; het wortelde in het semipelagianisme, en was in den grond niet anders dan een poging om in de Protestantische Kerk Rome te doen herleven. Dat onze Confessie en Catechismus, mits goed opgevat, met dit Remonstrantisme onverzoenbaar waren, sprak dan ook wel van zelf. De Remonstranten, die weigerden de Confessie en Catechismus te ondertekenen, toonden dit zeer wel te beseffen. Toch heeft de Synode van Dordt zich niet bepaald tot het veroordeelen van de Remonstranten en het eenvoudig handhaven van de aloude belijdenissen. De Synode van Dordt heeft volkomen terecht ingezien, dat tegenover deze dwaling de belijdenis der Kerk nog klaarder en duidelijker tot uitdrukking moest komen. En hetzelfde geldt ook van de dwalingen van onzen tijd. Er is niet een van deze dwalingen, waarvan niet kan worden aangewezen dat zij met onze Belijdenis, zoals die daar ligt, in strijd zijn. Maar daarmede is de Kerk niet van haar roeping af om tegenover deze dwalingen de waarheid Gods te belijden. Zij heeft dit evengoed te doen als de Synode van Dordt het deed, opdat elk misverstand, elke onklarheid worde afgesneden.

Een dogmatische vraag.

Een onzer Gereformeerde jongelingsverenigingen vraagt ons in de *Heraut* de vraag te beantwoorden, of de geloovigen na hun dood terstond naar den hemel gaan.

Het antwoord op deze vraag schijnt ons niet zoo moeilijk voor een Gereformeerde Jongelingsvereniging, want het is te vinden in de 22e Zondagsafdeeling van onzen Catechismus, waar staat, dat de ziel der geloovigen na dit leven van stonden aan tot Christus, haar hoofd, zal opgenomen worden, en aangezien Christus in den hemel is, volgt daaruit, dat deze vraag in bevestigenden zin moet beantwoord worden.

Dit antwoord nu van onzen Catechismus is volkomen in overeenstemming met wat de Schrift ons leert, want de Schrift leert ons uitdrukkelijk, dat de zielen der geloovigen terstond na den dood met of bij Christus zullen zijn. Tot den moordenaar aan het Kruis werd gezegd: heden zult gij met mij in het Paradijs zijn. Paulus verlangde om ontbonden te worden en met Christus te zijn (Philip. 1: 23). En Stephanus beveelt stervende zijn geest in de handen van Jezus (Hand. 7: 59). En dat dit niet alleen bedoeld is van een geestelijke gemeenschap, maar van een plaatselijk zijn met Jezus, dus in den hemel, waarheen Christus na zijn hemelvaart is opgenomen, leert de Schrift ons in Openb. 6: 8 en 7: 9 waar staat, dat de zielen der martelaren zich bevinden onder het altaar voor den troon van God, d. w. z. in den hemel. Trouwens, hetzelfde wordt ons ook door den Apostel in Hebr. 12: 22, 24 geleerd, waar de Apostel spreekt over het hemelsche Jeruzalem, de stad des levenden Gods, en daarna opsomt, wie nu in het hemelsche Jeruzalem gevonden worden, nl. de vele duizenden der engelen Gods, de Rechter over allen, de geesten der volmaakte rechtvaardigen en Jezus, de Middelaar des Nieuwen Testaments.

Geen gunst maar recht.

XVIX.

Dat het Koninklijk besluit van 1808 door Koning Lodewijk uitgevaardigd om de verhouding van den Staat en de Kerken te regelen, wat de kerkegoederen en predikantstractementen betreft, zich niet grondde op of zijn rechtskracht ontleende aan de besluiten van de Nationale Vergadering van 1798 zal thans wel duidelijk zijn. Noch in de Koninklijke verklaring, die aan dit Besluit voorafging, noch in de artikelen van dit besluit, noch in de ministeriële correspondenties over dit besluit met den Koning gevoerd, wordt over de besluiten der Nationale vergadering ook maar met een woord gerept.

Zelfs de voorstelling, alsof de Koning bij zijn regeling alleen de consequentie trok uit het in 1798 ingenomen standpunt, is niet juist en wordt door de feiten weerproken. Ongetwijfeld heeft de Koning aan het beginsel vastgehouden, dat voortaan voor den staat alle Kerken gelijke rechten bezaten en is de vroegere Staatskerk niet meer in haar bevoorrechte positie hersteld. Van een Vorst, die zelf Roomsche was, was dit ook moeilijk te verwachten. Zelfs vatte hij het plan van de Nationale vergadering van 1789 om de kerkegebouwen en pastorieën onder de verschillende gezindheden te verdeelen, weer op, al was dit plan door de Constitutie van 1801 stopgezet, die verklaarde, dat elk kerkgenootschap nu onherroepelijk in het bezit zou blijven van wat het thans bezat. Maar ook daarbij was het minder een gevoel voor de rechtsgelijkheid der verschillende kerkgenootschappen, dan den Koning dreef, dan wel voorleide voor de Kerk, waartoe hij zelf behoorde. Hij wilde aan de Roomsche Kerk een deel der kerkegebouwen en pastorieën teruggeven, en het is bekend hoe willekeurig hij daarbij zelfs te werk ging, waar hij op zijn reizen in Oorijss en Gelderland geheel eigenmachtig kerkegebouwen aan de Roomschen toewees.

Maar behalve op dit één punt gingen de besluiten van Koning Lodewijk vierkant in tegen het standpunt door de Nationale Vergadering ingenomen. Het doel van de Nationale Vergadering was, om elken officiële band tusschen Staat en Kerk te verbreken en het beginsel van de scheiding van Staat en Kerk consequent door te voeren. Daarom werd het besluit genomen, dat alle betaling van predikantstractementen door de Overheid zou ophouden en werden de geestelijke goederen, waaruit

deze tractementen ten deele betaald werden, tot nationaal eigendom verklaard en de inkomsten voor nationale doeleinden bestemd. Koning Lodewijk wilde daarentegen den band tusschen Staat en Kerk zoo nauwelijks mogelijk aanhalen, niet gelijktijdig vroeger geschiedde door een bepaald Kerk als heerschende Kerk te erkennen, maar door alle Kerken te voorzien van tractementen, maar dan ook tegelijk alle Kerken onder staats-voogdij en staats-toezicht te stellen. Het bevoorwaarden van de godsdienst heette nu een eminent staatsbelang, waaraan alle aandacht moest worden geschonken. Een ministerie van eeredienst werd ingesteld. Men wilde, ook door de subsidie, de inzage en het beleid van het gouvernement in het kerkelijk bestuur nader verzekeren en versterken. (1) Zelf kwam toen al het plan op, dat eerst door Koning Willem I is uitgevoerd, om een nieuwe organisatie voor de Hervormde Kerk door den Koning bekrachtigd in te voeren en werd daarvoor een Commissie aangewezen. Trouwens, de Constitutioneel wetten van 1806 bepaalden reeds, dat „begezag van den Koning en de wet bepale, zou al hetgeen noodzakelijk werd geoordeeld betreffende de organisatie, de bescherming en de uitoefening van alle eerediensten.“ (2) De eeredienst van een tal van den staatsdienst worden. En er was geen beter en doeltreffender middel om de Kerken aan den Staat onderworpen te maken, dan door de financiële koorde weer vast te maken. Een Kerk, die haar predikantstractementen betreft, was den Staat afhankelijk is, is haar vrijheid kwijt.

Maar al was dit ongetwijfeld het hoofdmotief, dat den Koning dreef, toch mag daarbij niet vergeten worden, dat reeds onder het revolutionair bewind gebleken was, hoe de intrekking der predikantstractementen tot een steeds feller verzet van de Kerk aanleiding had gegeven. De voormaals heerschende Kerk, al was ze van hare eerepositie beroofd, was toch nog een te machtige factor in het volksleven, om met haar verzet geen rekening te houden. Zelfs een revolutionair bewind had dit niet gewaagd en daarom de uitvoering van zijn boze plannen tot confiscatie van de kerkelijke goederen en staking van de uitbetaling der tractementen van jaar tot jaar uitgesteld. En Koning Lodewijk, die met zijn ons opgedrongen gezag nog een plaats in het hart van ons volk veroorzaakte, moest en zeer goed begreep, hoe juist zijn Roomsche zijde daarvoor een beletsel was, waagde nog veel minder te doen, was zelfs een nationaal bewind niet had durven doorzetten. Zoo is het te verklaren, dat hij in Art. 1 van zijn Koninklijk besluit op den voorgond stelde, dat de predikanten der Hervormde Kerk in het genot van de dusver hun uitgekeerde tractementen zouden blijven. Deze stellige en beslissende verklaring diende natuurlijk niet alleen om aan de bezorgdheid der predikanten een einde te maken, maar ook om hen met het nieuwe bewind te verzoenen. De tegenstelling tusschen wat de Nationale vergadering besloten had en wat Koning Lodewijk voor hen deed, sprak daartoe te sterk. De Koning kon van de dankbaarheid en trouw der predikanten verzekerd zijn.

Dat Staatsbelang het hoofdmotief was van dit besluit, kan dus zonder aarzelen worden toegestemd. Zelfs werd daarop in de Koninklijke verklaring alle nadruk gelegd. Maar al werd niet uitdrukkelijk erkend, dat de uitbetaling dezer tractementen op een verkreken recht berustte, de wijze, waarop deze betaling geregeld werd, hield deze erkenning feitelijk in. Uit tweeërlei positie, die de Hervormde predikanten ontvingen. Hun werden deze tractementen blijvend verzekerd, terwijl de geestelijken van andere kerken slechts een tractement zouden ontvangen, voorzover de schatkist dit toeliet. En ten tweede daardt, waar nu de kerkelijke goederen, waaruit vroeger die tractementen betaald werden, naar 's Lands schatkist werden overgebracht, daartegenover aan 's Lands schatkist de verplichting werd opgelegd deze tractementen te betalen. Indien de bedoeling alleen was geweest, om voortaan uit het oogpunt van Staatsbelang alle dienaren van den godsdienst te salariseren, dan zouden deze besluiten geen zin hebben gehad.

Dat nu de overbrenging van deze goederen uit de geestelijke kantoren naar 's Lands schatkist niet geschied is, zooals wel beweerd is, omdat deze goederen als bona vacantia beschouwd en daarom door den Staat geconfsqueerd werden, behoeft wel niet te worden aangetoond. In het Koninklijk Besluit is van een nationaal-verklaring of confisqueering dezer goederen geen sprake. Er staat alleen, dat zij uit de geestelijke kantoren naar 's Lands schatkist zullen worden overgebracht. En in de ministeriële correspondentie wordt als motief alleen aangegeven, dat waar deze goederen vroeger plaatselijk of gewestelijk beheerd werden, nu, na 't wegvallen der provinciale soevereiniteit, het beheer ook door het nationale gouvernement behoort te geschieden. Het zou dus alleen een verandering van *beheer* zijn, niet een confiscatie van deze goederen.

Maar al is dit de officiële voorstelling, die in het Koninklijk Besluit gegeven wordt, toch diende dit blijkbaar meer om de gemoederen gerust te stellen, dan dat de werkelijkheid hieraan beantwoordde. Zoolang deze goederen in de geestelijke kantoren, opzettelijk voor dit doel ingesteld, beheerd werden, vormden zij een apart fonds, onder een eigen beheer. Nu waren deze goederen, die vroeger in landerijen bestonden, reeds omgezet in effecten, schuldbewijzen ten laste van het land enz. En waar deze effecten door de geestelijke

kantoren werden gesteld van kas voor aan delging „commissie“ d. w. van deze kas.

Dat er dus van beheer, den eigendoms vonden, lijdt schouwde de dommen van kantoren“ en nu de effecten Rijk aan de a toegevoegd. „dus uit van den, die door kantoren behe lasthebers van eigendommen zij het dan al d. w. z. voor d. Mr. Van Apell. Doordat de g hield en de p ogesmolten, v het eigendom konden ze dan de administratie de amortisatie gebracht. Bezv de zijde der K de verplichting lijke kantoren r overging, nl. o te betalen.

Maar al is d deze goedere Staat te confis van dezen ma goederen nu o staan. Ze werd maar in 's La zijn daarin ver feitelijk geschi vergadering in deze goederen verklaren. Allen waar de Nation ren in een ap de inkomsten nationale doeli wijs, de goeder gebracht in de schulden en da de verplichting tractementen te

Nu kan het v die dit voort voor onze rech gangspunt we zijn hier verv deze goederen heerde, waren eigendom, even pupil het eige Hetzij men dez men der Kerk tingen ten ba gevallen had d deze goederen, heer voerde, in ten. Er heeft du berooving van

Maar, en de worden, de ove naar 's Lands s om de Kerken v rooven, zooals wilde. Integende den juist aan. Het kapitaal ver bleef. Daarom h van den Konin de rente, die de groter dan het opgebracht. Het de geestelijke ka kist overging, bo meer dan vijf e wat de Staat to predikanten als was jaarlijks ach Indien de Staat tementen had op van de goederen aan de Kerken zouden de Kerke lies hebben geha van 5 pCt. zou kapitaal niet m geweest.

1) VAN BRUNINGEN, *Debt* bl. 312.
2) HOOVER, *Oude* 1.
3) VAN BRUNINGEN, a. w. blz. 301, 34.
4) a. w. blz. 19.
5) VAN BRUNINGEN

Kootwi

In hartelijken da Harderwijk f 250.

Dr. J. H. Annhem, Velperwe

1.

1. DE BEKERING H. Kok — 1920 — Met dit werke zi REVUEL.

In de sfeer der i religieus gevoel, die begin der vorige e Franche en Waal ontent kwam en hi in zijn Oudere Tjg van één vader, maar saambracht. De REVUEL, die o de hand deed reiken tantsche kerken ook, gevoel en zondebewu met dit afaten van zien op dat waarin v veronachtzaming van